

van Beyjer

bijbel in vele talen vertaald. Duidelijk is dat Gods oecumene veel ruimer is dan de W.C.C. en de I.C.C.C. Betreffende het werk van het Zionsfonds blijkt, dat het geld o.a. werd gebruikt voor het vestigen in Israël van drie joods-christelijke families in woningen, nadat zij in moeilijke omstandigheden in maābaroth hadden gewoond. Een joods-christen, die met zijn gezin van vrouw en 7 kinderen en schoonmoeder uit Polen naar Israël is gekomen, heeft financiële steun gekregen om zich in een moshav te vestigen. Verder werden de gelden gebruikt voor hoger onderwijs voor joods-christelijke kinderen en ter ondersteuning van de bejaarden. Ook het huis in Haifa, waarvan u in het julinumner een schets hebt gezien, werd hiervan betaald. Tot hier dan een kleine groep uit de vele punten die ter tafel kwamen in deze vergadering.

Rest mij nog te vermelden dat de 16^e augustus een heel prettige zondag is geweest. We begonnen met een zeer goed bezochte kerkdienst in de schone St.Jacobs Kerk in den Haag. Terwijl ds.Tabaksblatt in het Nederlands de gemeente bepaalde bij zijn preek, werd de liturgie verzorgd door vele andere joodse christelijke dominees. Zo werd een schriftgedeelte uit Jesaja in de oorspronkelijke taal voorgelezen, de geloofsbelijdenis in het Engels uitgesproken, het gebed door een Duitse predikant gedaan en het 'onze Vader' in het Hebreeuws gezegd. Het was een zeer internationale en oecumenische dienst, elk der deelnemende predikanten was immers lid van een andere kerk. Hierna gingen we weer terug naar kasteel Oud-Poelgeest. Daar was een samenkomst belegd die de bedoeling had de joods-christelijke leden van de Nederlandse vereniging te laten kennismaken, of de kennismaking te hernieuwen, met de zusters en broeders uit de landen die afgevaardigd waren. Hiervoor was de tijd ruim gekozen. En enige korte intermezzi werden gebruikt om de buitenlandse aanwezigen te laten zien en horen hoe onze joods-christelijke jeugd zich in tekening en lied uitdrukt. Een paar korte flitsen van de seiderviering vormden het slot van dit beslist niet als een programma bedoelde geheel. De gasten hebben zich over een en ander zeer verheugd uitgelaten.

De avond werd gevuld met een druk bezochte samenkomst die in het koetshuis van het kasteel gehouden werd. Ds.Bukshazen, ds.Leuner en ds.Enker spraken respectievelijk over joods-christendom in Amerika, Europa en Israël. Een zeer geslaagde dag was hiermede ten einde. De vergadering van het Executive Comité ging nog door, maar op 18 augustus hebben we elkaar weer vaarwel toegeroepen, allen naar onze woningen teruggekeerd, naar alle streken van de aarde. God geve dat we elkaar volgend jaar in goede welstand mogen weerzien. Want het motto van onze vereniging "Zie, hoe goed en hoe liefelijk is het als broeders ook tezamen wonen", bleek ook dit jaar zeer toepasselijk te zijn.

Marjorie W.Eberlé-Gotlib.

November 1959

J.C. v. Joldersma

JOODS BESEF BIJ EEN JOODSE CHRISTEN VAN HET TWEEDE GESLACHT

De eigenlijke titel die mij door de Redactie is opgegeven bij het verzoek een artikel over bovenstaand onderwerp te schrijven luidt: "Hoe ik er in geslaagd ben mijn joodse identiteit te bewaren als lid van de tweede generatie". Dit verzoek, minzaam gedaan, werd door mij met graagte ingewilligd. Het antwoord op de gestelde vraag moet luiden: "Ik ben er niet in geslaagd" (waarbij dan de nadruk op ik valt), "maar door goddelijke genade en leiding is het joods besef bij mij bewaard gebleven." De middelen hiertoe waren: het geestelijk onderwijs en de opvoeding, die vanzelfsprekend nauw in elkander grepen. Ter wille van de duidelijkheid worden zij hier echter ieder afzonderlijk behandeld.

Het geestelijk onderwijs.

Dit wordt bedoeld in de allerruimste zin en met opzet gescheiden van het gewone schoolonderwijs, dat hiervan gesepareerd was. Dit geestelijk onderwijs dan heb ik ontvangen bij de Zending van de Schotse Kerk in Amsterdam, die in mijn jeugd verbonden was met het werk van de Nederlandse Vereniging voor Israël. Later werd deze arbeid geheel door laatstgenoemd vereniging overgenomen. Mijn vader was weliswaar nog jong met mijn grootvader door Ds. Pauli gedoopt, dus bij de Zending van het Londense Genootschap, maar mijn grootvader was later bij de bekende Ds. Schwartz gaan kerken, in de Schotse Zendingkerk. In mijn prille jeugd was dit alles reeds historie, zodat ik nog héél jong in dit milieu werd ingeleid en eerst later door Ds. Zeckhausen en zendeling J. Zalmann met het werk van het Londense Genootschap te Amsterdam en Rotterdam kennis maakte.

Het eerstgenoemd werk, voor zover het de Joodse Christenen en hun gezinnen betreft, bestond uit het houden van Kerkdiensten, het geven van catechetisch onderwijs, het houden van bijbellezingen en bidstonden, het verstrekken van zondagsschoolonderwijs, het vieren van Kerstfeesten en de mogelijkheid voor de jeugd om lid te zijn van een jeugdclub in wijder verband. Deze zakelijke opsomming geeft een beeld dat niet- of niet veel verschilt van het gewone geestelijk onderwijs, dat elk kind uit christelijk milieu kan ontvangen, maar twee dingen moeten hierbij bedacht worden. Ten eerste, dat alles wat genoemd werd van een buitengewone intensiteit was en met grote toewijding werd verricht, ten andere dat alles erop gericht was in te scherpen dat men "van Joodse afkomst" was, zoals het toen genoemd werd.

Het gehele geestelijke onderwijs, door dit alles geschonken, heeft, althans voor mij, één negatieve zijde gehad. Het stond geheel geïsoleerd van het gewone schoolonderwijs, dat toch óók Christelijk was. Op de Christelijke school die ik bezocht en waarover ik niet dan met lof spreken kan, hadden de onderwijzers weinig, en de leerlingen geheel geen begrip wat het inhield Christen van Joodse bloede te zijn. Hierdoor kwam er a.h.w. een gespletenheid in mijn kinderziel en verkeerde ik in twee levenssferen: De éne, die van 'de Joodse afkomst', de andere, die van de school en het overige leven. Deze gespletenheid heeft zich nog lange tijd voortgezet, tot ver in de volwassen leeftijd toe. Daarbij kwam nog dat ik ook door vele jongens uit mijn buurt om het Joodzijn gemeden werd, hoewel niet door allen. Jaren later b.v. kwam ik eens één uit de eerste groep tegen. Verrast trad ik hem tegemoet om hem de hand te drukken, maar hij ignoreerde mij en toen zijn vrouw hem op mij opmerkzaam maakte, zeide hij zó dat ik het horen kon: "Wat heb ik met die Jood te maken?" Deze geïsoleerdheid en gespletenheid heeft toch ook weer een winstpunt opgeleverd en wel dit: Doordat ik zelf a.h.w. in een ghetto, maar dan een onzichtbaar ghetto, geleefd had, kon ik later zo goed de ghettogeest aanvoelen en verstaan.

Naast deze ene negatieve kant staat echter de geweldig grote positieve, die de eerste in betekenis verre overtreft. Waaruit bestond dan dit positieve? Reeds werd genoemd dat het besef van Joodse bloede te zijn bewaard werd, daarbij werd steeds ons oog op Israël gericht en was de Bijbelse verkondiging van Israëls toekomst en herstel door al dit geestelijk onderwijs heengeweven. Daar de bovenvermelde zakelijke – en daarom dorre – opsomming in de verste verte geen indruk geeft van het enthousiasme en de liefde waarmee al deze arbeid verricht werd, worden hier enige toelichtingen gegeven:

Prediking en Catechisatie.

Wie de historische achtergrond van het feit dat er in de Schotse Zendingkerk gepredikt werd, wil leren kennen, leze het "Gedenboek, uitgegeven bij het vijftigjarig bestaan der Nederlandse Vereniging voor Israël". Het bevat een schat aan gegevens voor de gehele historie der Zending onder Israël in ons land tot 1912. In mijn tijd werd gepredikt door de

zendelingen F.W.A.Korff en A. van Os. Hun prediking was vurig, doorwrocht en Christocentrisch*). Zij gaf bovendien ruimschoots plaats aan het Oude Testament en aan Israëls verleden, heden en toekomst. Mijn vader, die zijn kinderen nooit tot kerkgaan dwong, heeft mij, zoals reeds vermeld, al heel jong beleidvol onder deze prediking gebracht, aanvankelijk af en toe, later geregeld. Na bijna zestig jaren terugziende kan ik, alle officiële opvattingen ten spijt, gerust verklaren dat ik er veel meer van begrepen heb dan men thans soms wil geloven. Toen de Schotse Zending haar arbeid in Nederland geheel aan de Ned. Ver. v. Israël overdroeg, hielden de predikdiensten op en bezochten we de Ned. Herv. Kerk. Ook het catechetisch onderwijs werd door bovengenoemde arbeiders gegeven. Door mijn vertrek naar Rotterdam heb ik het slechts korte tijd kunnen volgen, maar er kan hetzelfde van gezegd worden als van de prediking en ik heb er de aangenaamste herinneringen aan.

*) christocentrisch = Christus in het middelpunt plaatsend.

J.C. van Gelderen

Januari 1960

EEN OPLEVING VAN HET ANTISEMITISME?

Men spreekt in 1960 van een opleving van het antisemitisme. Is dit eigenlijk juist? Er worden hakenkruisen gekladderd op synagogen, huizen en gedenktekens, zelfs op graven. Het zou al zeer verkeerd zijn te stellen dat dit sinds Kerstmis 1959 in Duitsland gebeurt. Reeds kort na 1945 begonnen de symptomen van het antisemitisme zich in Duitsland weer te manifesteren. Graven werden beklad met hakenkruizen, grafstenen vernield of omvergegooid. Zeer regelmatig bleef dit voortduren, terwijl het verhaal dat het getal van 6 miljoen vermoorde Joden in de oorlog veel en veel te hoog lag, hardnekkig bleef opduiken. Wat minstens zo belangrijk was, maar minder spectaculair, was de antisemitische geest die in het land merkbaar was. O.a. in december 1957, toen de minister van justitie in Duitsland, Schäfer geheten, ervoor waarschuwde dat het doorvoeren van de betalingen van de Wiedergutmachung aan de Joden de Westduitse stabiliteit in gevaar zou brengen! Dit belachelijke bericht in een land overvloeiende van melk en honing tekende wederom dat de erteschuld ten opzichte van de Joden als eerste post van de lei moest worden geschrapt. Wij schrijven nu 15 jaar na de oorlog en geen Jood in Holland ontving van Duitsland schadevergoeding voor de geleden schade aan geroofd huisraad, geroofde zaken, om te zwijgen over de beroofde vrijheid van leven. Onze lieve betreurde doden heb ik dan in deze opsomming niet genoemd omdat zij in onzegbare mate alle voornoemde zaken te boven gaan, en nooit "wieder gut zu machen" zijn.

En nu lezen we dat het antisemitisme in Duitsland weer opgeleefd zou zijn. Ik meen dat dit geheel onjuist is. Het was, als steeds, springlevend, maar werd beter onderdrukt of geheim gehouden. En door vele redenen waarvan ik er enkele opsom: nozems, verbitterden, ex-nazi's, Hongaarse vluchtelingen en opportunisten, komen dan nu weer de zichtbare verschijnselen op muren en ramen. Mijn beste vriendin, een Jodin, sprak uit wat reeds lang bij mij leefde: "Ik ben, vreemd genoeg, blij dat het gebeurt, nu kunnen de onverschilligen eens zien wat een antisemitisme er onder de mensen leeft". Maar dat is nu een wonderbaarlijke zijde van deze zaak, iedereen haast zich te zeggen dat men nu niet hoeft te vrezen voor wat in 1933 tot 1945 gebeurde! Want nu zou er geen Hitler zijn en er zou geen macht achter hen staan! Maar is dat niet reden temeer om bang te zijn. Niemand met wie ik sprak of wie ik las scheen zich dit te realiseren. Het is gebleken niet te zijn gestorven met Hitler. En zo is er nog alles van te verwachten, wie er ook achter staat!! Dr. Adenauer gaf de oplossing voor de moeilijkheden der Joden in Duitsland, door het bevel uit te vaardigen dat iedereen die een belhamel te pakken